

V LJUBLJANI, MARCA 1936 / ŠTEVILKA 1 / LETNIK III

LJUBLJANA IN DRUGA NAŠA MESTA V POTOPISU IZ LETA 1875.

JANEZ ROŽENC VET

V letniku 1876 katoliškega družinskega lista »Alte und neue Welt«, ki ga je izdajala takrat založba Bratje Benziger v Einsiedelnu v Švici, je priobčen pod naslovom »Nepolitičnega samotarja sodne počitnice in popotne zabave v Avstriji« zanimiv potopis avtorja, ki je julija 1875 obiskal naše kraje.

»Unpolitischer Einsiedler« je pa samo koketerija, kajti že v prvem stavku pove anonimni avtor, ki se predstavi za sodnega svetnika velikovojvodskega badenskega okrožnega sodišča, da je tudi ultramontanec. Naslednica gornje založbe, tvrdka Benziger & Co. d. d. mi je s hvalevredno uslužnostjo sporočila, da je

bil avtor politik in literarni historik Reinhold Baumstark, roj. 24. avgusta 1831 v Freiburgu (Breisgau, Baden), ter mi navedla po Herderjevem leksikonu tudi vse biografske podatke o njem. Reinhold Baumstark, ki je bil rojen protestant, je leta 1869. prestopil v katoliško vero in se je posebno leta 1869./70. v badenskem deželnem zboru boril za pravice in prostost katoliške cerkve. Vendar se je razmeroma kmalu, posebno v zasedanju 1879/82 tako odmaknil od svojih strankarskih tovarišev, da je bil potem nasprotnik političnega katolicizma. Posledica te razdvojitve je bil njegov leta 1883. izdani spis: »Plus ultra! Schicksale eines deutschen Katholiken 1869/82«. Morda si je mož, ki je imel dovolj lastne kritične razsodnosti, že leta 1875. in 1876. čutil osamljenega s svojimi nazori in si je zaradi tega in zaradi sedeža založbe (Einsiedeln) izbral omenjeni psevdonim.

Poudarjati pa moram, da mož ni bil kak prigodni pisatelj in brezpomemben strankar, kajti 7. izdaja Mayerjevega leksikona pravi, da je bil »ein hervorragendes Mitglied der badischen ultramontanen Partei«. Herderjev leksikon navaja pa vse njegovo publicistično delo, ki je zelo obsežno in izkazuje poleg raznih cerkvenopolitičnih in političnih spisov zlasti dela o španski literaturi in španski zgodovini. Umrl je 29. januarja 1900 v Mannheimu kot deželni sodni svetnik.

Reinhold Baumstark je sicer zagrizen Nemec in o naših razmerah slabo poučen. O Slovanih ne ve dosti. »Slawisch, wendisch, slawonisch, slowakisch« mu je vse eno in rabi te izraze vse vprek, ko govori o Slovencih. Vendar je bil pa zelo objektiven in bister opazovalec, in baš zato ima njegovo pričevanje še večjo vrednost.

Leta 1875. se je bil namenil prepotovati Koroško in Kranjsko, ker teh dežel naval turistov še ni toliko obredel. Pove, da je imel za pot samo 13 dni prostih in da je bila Ljubljana cilj, odkoder se je namenil vrniti, kakor se mu bo zdelo. Odpeljal se je iz Konstanz ob Bodenskem jezeru preko Monakovega čez Brenner v Franzensfeste in odtod v Beljak.

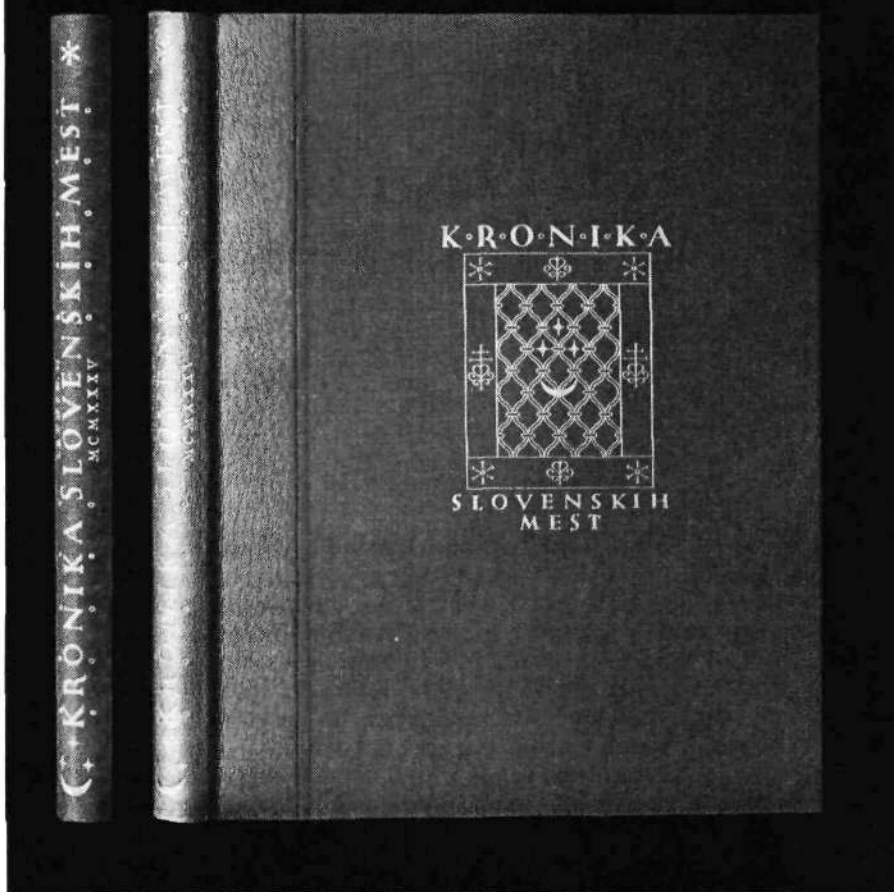
Hribolazec Baumstark ni bil. Namenjen je bil samo na Dobrač, a še te ture ni mogel napraviti, ker je deževalo. Pravi, da je imel namen, spoznati mesta in ljudi. Vendar zelo točno in lepo opisuje naravne lepote goratih pokrajin. Sploh so nekateri odstavki potopisa, ki podajajo čiste impresije, presenetljivo dobri in plastični. Slovenskega čitatelja moti dostikrat Baumstarkovo tipično nemško spotikanje nad malenkostmi, vendar se Baumstark ne lišpa s pavjim perjem. Ne sodi o stvareh, ki jih ne razume in stvarno

KDOR VARČUJE
SIVIH LAS SE
OBYARUJE

HRANILNICA
DRAVSKE
BANOVINE
LJUBLJANA
MARIBOR
CELJE

Za vse Vaše vloge in obveze jamči z
vsem premoženjem in vso davčno močjo
Dravska banovina

Izvirne platnice za »Kroniko slovenskih mest«

Najbrž ste pozabili:

Za Kroniko - izvirne platnice

Malo je dandanes bralcev, ki bi ne bili obenem tudi ljubitelji lepe knjige, še manj pa naj bi bilo fislih, ki bi si za Kroniko ne preskrbeli lepih, originalnih platnic!

Platnice za Kroniko so poceni!

Celo platno stane Din 30.—. Polusnje pa stane Din 40.—. To so cene za platnice, ako Vam jih pošljemo, da sami daste vezati Kroniko. Če pa pošljete Kroniko nam, da jo pri nas tudi vezemo, tedaj doplačate za vezavo še Din 15.—

Vzemite torej naročilno karto, ki je priložena današnji številki

ter takoj naročite izvirne platnice za Kroniko. Saj je ta naša revija trajne vrednosti in po svoji opremi in vsebini zasluži, da ji kupite primerno in trpežno obleko.

se omejuje na to, kar je v par dneh sam videl in opazil. Zato je v takih odstavkih še danes svež in zanimiv.

Za pot od Monakovega do Beljaka je potratil 39 ur z vštetim prisilnim postankom v Lienzu in Zg. Dravogradu. Dolga je bila, in ni čuda, če je bil mož hud.

V Beljaku mu je bilo všeč in pravi, da mu je mesto na duši in telesu dobro delo. Ogleдал si je Beljak od zdolaj in zgoraj, in sicer s stolpa farne cerkve. S te razgledne točke podaja brez nepotrebnih detajlov impresijo lege mesta in sliko pokrajine z dominantnim Dobračem, za katerega se zelo navdušuje. Zvest svojemu načelu tudi Beljaka ne popisuje podrobneje. Omenja le notranjost farne cerkve ter našteje nekaj industrije. Zdi se mu, da očituje življenje in podoba nižjih plasti ljudstva nenavadno blagostanje in udobnost, ter da rase pomen mesta, ki ima očitno lepo bodočnost.

Dočim prej v Zg. Dravogradu ugotavlja jezikovno mejo, ne zabeleži o narodnosti beljaškega prebivalstva nič. Vendar pa potem, ko govori o Dobraču in ponavlja zgodovino katastrofe 25. januarja 1348, omenja leta 1690. pod vrhom postavljeno »windische Kirche« in pozneje na vrhu pozidano nemško cerkev. Pripomni tudi, da je bila prva okrog leta 1830. in druga okrog leta 1850. na novo pozidana.

Baumstark je prišel v Beljak o polnoči, a se je že po kosilu odpeljal v Celovec, v prvo in pravo stolno mesto Koroške. Železnica ga je peljala ob Vrbskem jezeru mimo izredno prijaznih, mičnih in ljubkih slik narave. Vrba je »ein traulicher Badeort in einladender Umgebung« (prijazno kopališče v vabljivi okolici). Cerkve na otoku seveda ne pozabi, kanal, ki veže mesto z jezerom, pa imenuje »höchst prosaisch« (zelo prozaičen).

Prvi vtisi v Celovcu niso povoljni in avtor pravi, da ne more reči lepše kakor Karl Bädeker: »Celovec tvori skoro pravokotnik z ravnimi širokimi cestami«. On sam ni našel izlepa bolj dolgočasnega in mrtvega mesta kakor je koroška rezidenca.

Iz dolgočasje ravnih linij in pravokotnikov se je rešil na stolp kapucinske cerkve. Tu pa pravi, da pač ni tako neznansko dolgočasnega mesta, da bi se z viška pogledano človeku kolikortoliko ne priljubilo. Če vidi pod seboj tako množico hiš, src in življenj, bi moral biti človek pač nečloveški in nekrščanski, da se ne bi spomnil revščine, gorja in žalosti, ki se vsako leto tudi v najsrečnejšem mestu nakopiči. In v Celovcu se je spomnil tega tem bolj, ker je zrl s stolpa kapucinske cerkve na dvorišče na severni strani cerkve stoječe norišnice, odkoder je čul strahotne, obupne in tožeče krike blaznikov.

»Protestiranje« je rekla zvonarjeva žena rjoventju nesrečnikov, in avtor pripomni: »Strahotno resnično in ne le v enem samem oziru«.

Krasno in jedrnato popiše Baumstark panoramo celovške kotline. Število prebivalcev navaja z 20.000 in pripomni, da je videti mesto še veliko večje. Žalostno zvoneče ime »Klagenfurt« se mora tolmačiti po njegovem mnenju »Furth durch die Glan«. Potem pravi: »Kako izredno različni so jeziki ljudstev, ki stanujejo tu drugo poleg drugega in drugo z drugim pomešana, naj posname bralec iz tega, da se imenuje Klagenfurt pri vendskem (wendischen) delu prebivalstva Zelauz.«

Ni razumljivo, koliko narodnosti je avtor takrat v Celovcu naštel, in številčnega razmerja ne navaja. Dobiti je moral pa vtis, da slovenščina prevladuje, zakaj, ko se je raz kapucinski stolp dovolj razgledal, pravi: pa stopimo naposled spet doli v Zelauz.

Doli v Celovcu hodi po glavnem trgu, ki se mu zdi vkljub in deloma baš radi njegove obsežnosti in njegovih treh spomenikov od sile dolgočasen. Pomudi se pri spomenikih in meni, da bo kolosalni vodnjak z grozanskim lintvernom brezokusnost Celovčanov ohranil poznim rodovom.

Hiše deželnih stanov in škofijske palače si Baumstark ni ogledal. Pravi, da je doma pol leta uradoval v hiši deželnih stanov in beži odsihmal celo uro, če mu kdo tako hišo le od daleč pokaže. Pod škofijsko rezidenco si pa že dolgo časa predstavlja samo ječo okrožnega ali deželnega sodišča. Naposled sta ga pa sprehod na Kreuzberg in v Franc Jožefov park ter postrežba pri »Sandwirthu« vendar malo sprijaznila s Celovcem in dobrohotno se je menil s trgovskim potnikom, s katerim se je na Tirolskem seznanil in skupaj v Celovec pripeljal in katerega je v celovški gostilni spet našel.

Zvečer se je Baumstark vrnil v Beljak. Zjutraj ni bilo z Dobračem nič, ker je bil do tal zavit v oblake. V deževnem vremenu je moral čakati do opoldne na zvezo, nakar se je odpeljal z železnico cesarjeviča Rudolfa v Ljubljano. A komaj je bil malo stran od Beljaka, se je nebo nenadoma zjasnilo; Dobrač se je prikazal izza oblakov in vso vožnjo do Ljubljane je bilo prijazno solnčno vreme.

Železnica cesarjeviča Rudolfa je deležna avtorjevega priznanja, ker ne pozna »privilegiranih« zlorab kakor Južna železnica ter vozi kot nalašč po najlepših krajih Gor. Avstrijske, Štajerske, Koroške in Kranjske. Pred Trbižem pripomni, da imenuje ljudstvo dolino Zilice »kanalsko« dolino po italijanskem »Canal di ferro«, ker so v prejšnjih časih po nji prevažali železnino od Donave v Italijo. Za Trbižem omeni slavno »slavonsko« božjo pot Sv. Višarje, pri Ratečah ga pa zadivi pogled na veličastni, skoraj 2700 m visoki Mangrt in na orjaške, bele apnenčeve sklade Triglava. Piše: »des dreigipfligen (s 3 vrhovi) Terglou oder Triglav, wie ihn die slawische Bevölkerung nennt«. (Kakor ga imenuje slovansko prebivalstvo.)

Čudno je, da navaja prej višine gora v čevljih, pri Mangrtu pa v metrih.

O nadaljnji vožnji pravi, da so se vsak hip menjavale veličastne gorske pokrajine z najmikavnejšimi dolinami, da pa ne more vsega podrobno opisati. Kranj, ki stoji drzno in ponosno na visokem skalnem bregu Save, mu je všeč. Rad bi bil izstopil zaradi ogle-da farne cerkve, če bi imel potem še kak vlak. Točno zabeleži, kako se tu pokrajina spremeni, ker preideš iz ozke, strogo alpske doline v čimdalje širšo, smejočo se ravnino. Potem pripomni, da naj mislečemu čitatelju imena postaj »Zwischenwässern« in »Vizmarje« povedo, kako odločno in obenem prozaično se trudi nemščina, da bi se vzdržala v teh »slovaških« krajih.

Zdaj smo v Ljubljani, pravi na koncu vožnje in nadaljuje:

»Če se mi je zdel Lienz ‚gemütlich tirolerisch‘ (domače tirolski), Beljak prijazen in živahen, Celovec rezidenčno dolgočasen, je napravila Ljubljana name,

Pomlad v Martuljku

Foto Cveto Švige

Vedno v planinah

človek ne more biti

čepprav so prav nam tako blizu. Toda lahko smo s planinami, z našimi gorami tudi doma v stalni zvezi z dobrimi zanimivimi knjigami

PLANINSKA MATICA

izpolnjuje to lepo nalogo ter Vam nudi za malo denarja

4 lepe knjige na leto:

1. Dr. G. Renker: **PET MOŽ GRADI POT**
Roman iz Julijskih Alp
2. Dr. Klement Jug: **ZBRANISPISI**
Posebno študijo o dr. Jugu je uvodoma napisal dr. V. Bartol. Najodličnejša slovenska alpska knjiga dr. Juga, ki se je ponesrečil v Triglavski Severni steni
3. Razni avtorji: **V BORBI Z GORO**
Zbirka gorskih doživljajev mednarodnih alpinistov
4. Eugène Rambert: **SVIZEC Z OVRATNICO**
Prekrasno delo francoskega pisatelja: o svizcu, ki je visoko v planinah skušal dognati edino skrivnost svojega rodu: zimsko spanje

PLANINSKA MATICA, ki se je ustanovila z namenom, izdajati vsako leto 4 knjige na najlepšem papirju, okrašene z umetniškimi prilogami naših najboljših slikarjev in fotografov, bo gotovo zadovoljila in razveselila slehernega prijatelja prirode

Zato ne odlašajte z naročilom. Vzemite današnji številki priloženo naročilno karto, s katero lahko naročite tudi platnice za Kroniko ter jo odpošljite z naročilom za Planinsko matico. Cene so naslednje:

za knjige, vezane v celo platno Din 20— mesečno
za knjige, vezane v polusnje Din 25— mesečno

Čim večja bo družina Planinske matice, tem zadovoljnejši bodo njeni člani

Založba »Planinska matica«, Ljubljana
Učiteljska tiskarna

KNJIGARNA

ima v zalogi vse slovenske leposlovne, znanstvene in šolske knjige, mnogo hrvatskih, srbskih, francoskih, angleških, italijanskih del ter veliko izbiro nemških leposlovnih in znanstvenih knjig

*

Razna učila za šolo in dom / Naroča vse jugoslovenske, slovanske, nemške, francoske, angleške in italijanske revije

*

Velika izbira muzikalij za vse instrumente kakor tudi klavirskih izvlečkov za petje in klavir / Velika izbira modnih časopisov

„UČITELJSKE TISKARNE“

REG. ZADRUGE Z OMEJENO ZAVEZO

LJUBLJANA, FRANČIŠKANSKA ULICA 6
PODRUŽNICA: MARIBOR, TYRŠEVA 36

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 50 (v lastnem poslopu)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safedepozit itd.

Brzovjavni naslov: Krediti Ljubljana

Telefon 3781, 3782, 3783, 3784, 3785

Peterson International Banking Code

tako na prvi hip kakor pri natančnejšem ogledu gosposki, skoro bi rekel knežje gosposki vtis. Mesto je pomembno po velikosti in obsegu. Ima morda toliko prebivalcev kakor Lienz, Beljak in Celovec skupaj. Kot stolno mesto Kranjske ima razen nemškega imena tudi slovansko ime Ljubljana, in temu ustreza tudi delitev prebivalstva v nemški in slovanski element. Deželani, ki sem jih na današnji tržni dan videl na stotine in tisoče v mestu, so videti skoro čisto slovanski, in nižji razredi mestnega prebivalstva so vsaj po večini tudi. „Vladajoči in izobraženi“ stanovi so nemški. Podnebje pa ni ne nemško, ne slovansko, ampak se nagiblje po svoji milobi in sinjini odločno k Italiji. Čista, globoka in morsko zelena Ljubljanica teče skozi

mesto; pet mostov spaja oba dela. Poleg velikih, obširnih trgov je videti od visokih hiš zasenčene ozke ulice južnih dežela; del mesta oskrbuje še zdaj s pitno vodo prastari rimski (!) vodovod. Podobno kakor Solnograd je Ljubljana med onimi avstrijskimi mesti, ki predstavljajo na resnično umetniški in izrazit način zvezo in prehod od Nemčije do Italije.«

Izraz »herrscheden und gebildeten« (vladajoči in izobraženi) je Reinhold Baumstark sam stavil med vejice. Toda ne, da bi bil mož posebno demokratičen ali Slovencem prijazen, temveč vladajoči in izobraženi stanovi so bili liberalci in torej njegovi politični nasprotniki. Baumstark se v potopisu večkrat izkaže kot zagrizen Nемеc in tudi njegova prejšnja opazka o ponemčenih krajevnih imenih izpričuje njegovo mišljenje. Da je v kljub temu narodnost prebivalstva še dovolj točno ugotovil, nas mora prav za prav preseščati, če pomislimo, kako se je takrat v našem mestu šopirila nemščina in koliko tujcev je še do svetovne vojne imelo Ljubljano za nemško mesto.

Ljubljana je imela takrat 25 do 26 tisoč prebivalcev, kar je precej točna vsota števil, ki jih je avtor prej navedel za Lienz, Beljak in Celovec. Vendar se mu je zdelo mesto, kakor še danes skoro vsakemu tujcu, veliko večje. Ta videz veličine in knežje gosposkega lica je treba pač pripisati dejstvu, da je bila Ljubljana zmerom kulturno središče slovenskega naroda.

Ljubljanski grad s svojo veličastno stavbo je Baumstarka mikal, da se je takoj po svojem prihodu odpravil nanj, in kakor sam pravi, kar po najkrajši in najbolj strmi poti. Šel je menda po študentovski ulici in Za ograjami ter ves prepoten prišel pred grajski stolp. Pripoveduje, da je tu napravil svojo edino, kratko in brezpomembno študijo »kranjskega deželnega jezika«, ker ga je straža ustavila in zavrnila z nagovorom: »Kan greo?« — Besede pomenijo »Wohin gehen Sie?« pripomni avtor in pravi, da je pač žalostno, da avstrijska vlada iz tega krasnega prostora z obširnimi in postavnimi poslopi ni znala napraviti drugega kot kaznilnico.

Baumstark je dobro slišal izgovorjeni nazalni »n« namesto pismenega »m«.

Iz zadrege je rešil Baumstarka čuvaj, ki ga je povedel mimo ponižane slovaške straže na stolp, o katerem pravi, da je krit s cinkastimi ploščami. Na stolpu ga je kratek dež ohladil, a potem je užival razgled na mesto in na vse strani sveta in solnčni zahod

MESTNA KLAVNICA

prodaja

LED

v kosih

po 12-5 kg težkih

po sledeči ceni:

Pri enkrainem odvzemu:

za 1 kos Din 5—

do 100 kosov „ 4—

preko 100 do 200 kosov „ 3—

preko 200 kosov „ 2:50

Pri dostavi na dom se računa vsak kos dostavnina po 1 Din

v zlati povodnji in srebrno obrobljenih oblakih. Vse je vzvišeno, lepo in veliko, vzklíkne avtor, samo nekatere človeške otročarije kvarijo skladni značaj prizora. Med te otročarije štejem tudi par starih kanonov, ki so tu spravljeni, da se z njimi bahajo; Napoleon jih je, ne vem že pri kateri priliki, pustil ali pozabil v Ljubljani. Zdaj jih rabijo, da pri požarih z njimi s pomočjo nekega zapletenega mehanizma požarno brambo opozore, kje gori.

Reinhold Baumstark je svoje ljubljanske vtise opisal točno po naravi in tudi vreme, kakršno je bilo res. V Ljubljano je prišel v četrtek, 22. julija 1875, in po Lajbahercu je bil ta dan ponoči in zjutraj dež, dopoldne vedro, popoldne pa deloma jasno in zvečer oblačno.

Še na gradu je izvedel, da bo zvečer v Zvezdi javen koncert vojaške godbe, oziroma, da ne bo javnega koncerta, ker je pred kratkem umrl cesar Ferdinand in se z javnim koncertom vojaške godbe ni smela kršiti pieteta spomina Nj. apostolskega cesarsko kraljevega Veličanstva Ferdinanda Dobrotljivega. Zato je igrala godba prav tako glasno in očarljivo na kazinskem vrtu, ljubljanski lepi in grdi svet je promenal pred spomenikom Radeckega kakor navadno, je čul godbo enako dobro kakor vselej, in ni bil tudi nič manj dobre volje kakor navadno. Med godbo in občinstvom je bila pa lahka prozorna ograja, ki je ščitila sveti spomin blagopokojnika in izključevala javni značaj koncerta.

Badenski sodni svetnik je bil sicer monarhist, toda bizantinizem mu je bil zopr. Zato se prav bridko

norčuje iz te dvorne in deželne žalosti ter navaja izraz »Allerhöchsten Ablebens« med vejicami. Na koncu svoje meditacije pravi, da obstoja vse družabno življenje od najnižjih do najvišjih krogov večinoma iz lažnivosti in smešnosti, in sicer tem bolj, čim bolj gre navzgor. Po vsem, kar je doslej na svetu videl in izkusil, bi bil on najraje zdrav katoliški drvar.

Zakaj baš drvar, ne pove, pravi pa, da je pri volji o tem spisati celo knjigo, če dobi za vsako stran toliko, kakor drvar za klaftro drv.

Z grada, odkoder je Ljubljano za vse čase ohranil v sreču, umu in zvestem spominu, se je odpravil potem res na Kongresni trg. Tam mu je bil spomenik Radeckega zelo všeč, ker je spomenik prikazoval samo glavo in je bilo tako izključeno, da bi se stari vojskovodja šopiril v kaki afektirani pavlihovski obleki ali pozi. Bronasta feldmaršalova glava je Baumstarka tako navdušila, da pravi: treba je v senci njegovih brk v Ljubljani poslušati šumno, polnozvočno in čarobno avstrijsko vojaško godbo, da človek veruje v preporod te države. — Prej v Lienzu je namreč uničujoče obsodil Avstrijo kot očitno propadajočo državo.

Glede spomenikov kaže Baumstark zdrav okus, Avstrije pa seveda tudi njene svetovno priznane in res izvrstne vojaške godbe niso preporodile. Uredništvo lista je k temu odstavku, kakor že večkrat prej, pripomnilo: čemu spet politika?

Na to avtor »enako mični kakor nevedni čitateljci« pojasnjuje, zakaj se imenuje Kongresni trg in pravi nazadnje: lep, velik in gosposki je ter ima oni značaj kakor vse v Ljubljani. Človek mora biti vesel, če je še tako godrnjav in ujedljiv.

Ustanovljeno 1852

Ljubljana, Poljanska cesta šte. 8

Teodor Korn
(preje Henrik Korn)

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelvodov,
kopališke in klosetne naprave

OBČINA LJUBLJANA

MESTNI POGREBNI ZAVOD

V LJUBLJANI, AMBROŽEV TRG ŠT. 7

prevzema in izvršuje pogrebe in prepeljave umrlih v Ljubljani, na vse kraje v državi in izven nje. Urad je na razpolago strankam vsak dan, vsak čas in vsako uro

TELEFON ŠT. 2015

Po koncertu se je odpravil Baumstark spat. Pravi pa, da so mu hoteli v gostilni v vino še muh nemešati?!?

Drugi dan, 23. julija 1875 je, kakor baje to mokro leto povsod in zmerom deževalo, a v lepi in postavni Ljubljani Baumstarku to ni veselja kalilo. — Tudi Lajbaherca nam potrdi, da je šel ta dan z malimi presledki dež, pa da je bil zrak gorak in vlažen. — Baumstark je šel k maši v stolnico in tam hvalil Boga, da še ni v norišnici, ki so mu jo pred leti želeli in prerokovali razni prijatelji zaradi njegovega ultramontanega mišljenja. V umetniškem oziru ni našel v stolnici nič posebnega in značilnega. Pravi, da je dovolj, če citira Bädekerja: banjast svod in kupola v italijanskem slogu, štukature in številne freske iz osemnajstega stoletja.

V umetnostnih vprašanjih Reinhold Baumstark sploh ni kdo ve kako podkovan, a se tudi ne trudi, da bi vzbujal videz veščaka. Razen tega je bila takrat za arhitekturo sterilna doba in zato mu ne zamerimo, če n. pr. pravi, da je zidana frančiškanska cerkev v romanskem slogu, kajti drugače pove pa čisto prav, da je sicer precej temna, vkljub temu pa zelo krasna in »herzerhebend«. Pripomni tudi, da imajo oo. frančiškani poseben dar, brati mašo »in unausgesetzten geistigen Jubelaccorden« (v neprestanih duhovnih veselih akordih) in je njih vesela pobožnost izvanredno v skladu z duhom prebivalstva. Zato tudi njihovo cerkev od zgodnjega jutra do pozne noči vsako uro obiskujejo pobožniki vseh stanov.

O nunski cerkvi pravi, da je lepa in bogata, o šentjakovski pa, da je čedna in okusna. Drugih ne omenja. Bolj kakor umetnine je pa konvertita zanimala vroča, ali skoro žareča pobožnost vernikov, ki se mu zdi posebnost vseh ljubljanskih cerkva. Spomenik na šentjakovskem trgu mu nudi priliko, da brani takrat šele 21 let staro dogmo o Brezmadežnem spočetju, pri čemer se sklicuje predvsem na pesniški čar te dogme.

V Ljubljani se je Baumstark pri študiranju ljudstva na trgu, na cesti, v cerkvi in v gostilni vnovič prepričal, da morajo ljudje v južnih deželah sicer tudi delati, če hočejo živeti, da se pa z delom manj mučijo in zato z večjim užitkom in večjo udobnostjo žive kakor severnjaki, ter kaže zato duh vsakdanjega življenja lagodno prostost in veselo lahkoto, ki ju v njegovi domovini ni.

Ložiral je Baumstark pri Maliču, ki je sedaj hiša Jadransko-Podunavske banke. Hotel mu je bil vkljub mušji nadlegi všeč in pravi, da ga je v marsičem spominjal na hotel v Sevilji, kjer je bil svojčas tako dobro spravljen. Hvali, da po naših gostilnah in hotelih ni tistega organiziranega oderuštva, ki vlada v njegovi domovini. Nihče ne sili človeka, da mora v hotelu obedovati. Lahko si postreže, kjer si hoče in varčuje, kolikor ga je volja. Sam seveda ni varčeval in pove, da si je privoščil pri Maliču tako postno kosilo, da je bilo že kar preveč. 23. julija 1875 je bil namreč petek.

Sprehodov je našel v Ljubljani dovolj. Po krasnih, starih kostanjevih drevoredih, ki jih radi obilice blagodejne sence (pač licentia poetica, ker je bilo ta dan

KDAJ BO KONEC KRIZE

Ko bodo denarni zavodi zopet dajali nova posojila, ko bodo ta nova posojila omogočala 1. izvajanje javnih del (šol, cest, regulacij i. t. d.), 2. poživljenje gradbene delavnosti, 3. olepšanje zunanosti naših krajev

Kaj se doseže s takimi investicijami?

Zaposlitev tisočev in desetisočev ljudi, poživljenje obrti, industrije, trgovine in kmetijstva, izboljšanje življenjskih pogojev vsega naroda, zmanjšanje javnih izdatkov za socialno skrb, zmanjšanje javnih bremen

Kdo lahko pripomore k izboljšanju gospodarskega položaja?

Vsi tisti, ki tiščijo svoj denar doma in ki ga sedaj zaupajo domačemu denarnemu zavodu, da bo mogel dajati nova posojila za napredek Ljubljane, Dravske banovine in vse države

Koristi, ki jih imajo vlagatelji od novih vlog, vloženih po 1. januarju 1933.:

4% obresti od navadnih vlog; 5% obresti od vlog, vezanih na 3 mesečno odpoved, vedno prosto razpolaganje s temi vlogami

**MESTNA HRANILNICA
LJUBLJANSKA**

ima kot največja hranilnica v Jugoslaviji blizu 400 milijonov dinarjev vlog

Pasnemajte še Vi tiste vlagatelje, ki se zaupali

Mestni hranilnici ljubljanski

23 milijonov dinarjev novih vlog!

deževno vreme!) primerja s špansko Alamedo, je prišel v mične tivolske nasade in do lepih razglednih točk. Pove pa, da seveda tudi tam ne manjka gostilne. Pripomni, da kazi pokrajinsko lepoto in zdravje Ljubljane barje, ki ga je začela osuševati že cesarica Marija Terezija, in ki ga od tedaj neprestano in z uspehom osušujejo.

Popoldne je Baumstark poslušal molitve korarjev v stolnici, iz cerkve grede je srečal pa pogreb uglednega ljudskošolskega učitelja. Takole opisuje pogreb:

Udeležba vseh stanov je bila izredno velika in v sto in sto izvodih je korakala ljubka, zdrava in kljubovalna ljubljanska šolska mladina. Čudni so se mi zdeli obrazi številnih navzočih učiteljev. Imeli so takšen konfisciran izraz kulturno-bojnega duha, da poznaj dežele, kamor bi lahko vse te glave takoj presadil, ne da bi se komu tuje zdele. V splošnem razburjenju, pretresljivi bolesti žalujočih, neprikriti ostentativnosti marsikaterega pogrebca, v napuhu učiteljev in v komaj kročenem življenjskem veselju mladine me je povzdignila in poživila — kakor vselej v takih slučajih — podoba, ki je edina v vročini in žalosti, v veselju in mrazu, tudi razoglava zmerom enaka, zmerom zdrava, dobrovoljna pri petju in molitvi: podoba katoliškega svečeništva.

V Slov. Narodu od 23. julija 1875 najdemo med domačimi stvarmi to-le notico: Umrl je pretečeno sredo po polu dne g. Jakob Šott, učitelj na prvomestnej šoli v Ljubljani. Pokojni je bil rojen v Vicenzi na Laškem 1820 l., ter je služil kot učitelj od 1847 l., t. j. celih 28 let. Bil je naroden in je ostal vedno pri slov. učiteljskem društvu dočim njegovi tovariši pri nemškem Lehrervereinu. Kdor se narodnega čuti, naj ga ob 3. uri pop. spremi na pokopališče.

Lajbahaerca ga pa omenja samo med umrlimi od 21. VII. 1875 in iz nje izvemo, da je stanoval »Stadt Nr. 149« in da je umrl radi oslabeledosti 55 let star. Pogreba samega ljubljanski dnevnik niso omenili, ker za tako reportažo takrat še niso imeli prostora. Čudno naključje, da najdemo v švicarskem listu plastičen opis starega ljubljanskega pogreba, ki ga je videl badenski tujec!

Seveda moramo dvomiti, da bi bili kulturnobojni obrazi pogrebcev tujcu tako očitni. Baumstark je pač na svojem potovanju čital avstrijske nemške liste in je kot politik morda tudi v Ljubljani osebno našel kaj stikov. Torej je lahko vedel, da se tudi pri nas bije kulturni boj, čeprav ne tako srdito kakor v njegovi badenski domovini, kjer je ostala po smrti upornega nadškofa Vicarija leta 1868. frajburška nadškofovska stolica do leta 1882. prazna.

Pri nas je bilo baš takrat imenovanje dr. Pogačarja posebna politična senzacija in Lajbahaerca od 24. VII. 1875 pove, da je novi škof že opravil svoje nastopne obiske. Potem ponatisne iz graške Tagespošte, da so Nemci to imenovanje z mešanimi občutki sprejeli, Mladoslavenci pa po Slov. Narodu z navdušenjem, ker je baje dr. Pogačar enako naroden kakor miroljuben. Staroslavenci so nemara manj zadovoljni, ker jim je novi škof premalo fanatik in bi si želeli bojevitega škofa po vzorcu Rudigiera (v Lincu). Zato piše Slov. Narod, da so »pervaki«, posebno dr. Costa (takrat že

L. M. ECKER - SINOVA

**LJUBLJANA
SLOMŠKOVA UL. 4**

Stavbinska, galanterijska in ornamentalna kleparnica, pokrivanje streh z lepenko in lesnim cementom, naprave strelovodov. Oblastno dovoljeno podjetje za izvrševanje vodovodnih del in sanitarnih naprav

TELEFON INTER. 2938

**POŠTNO ČEKOVNI
RAČUN ŠTEV. 10.771**

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6

Nasproti nebotičnika

Telefon šte. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna.

Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet.

Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne.

Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko).

Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno
po povzetju

rajni) dolgo in z uspehom intrigirali proti Pogačarjevemu imenovanju. Tagespošta pa meni, da deželi ne bo nič koristilo, če novi škof prepreči samo malenkostna trenja med kleriki in mladonacionalnimi frazerji, kajti pod narodnim fanatizmom mladih bi dežela komaj manj trpela kakor pod oblastljivostjo (Anmassung) starih. Treba je močne in energične roke, da pripelje na pravo pot duhovščino, ki je pod njegovim prednikom ni nihče oviral v protidržavni agitaciji, in tej nalogi naj se novi škof posveti.

Značilen za takratne razmere je konfiscirani uvodnik Slov. naroda od 27. VII. 1875. Odgovarja Preši, Tagespošti in Morgenpošti, da dr. Pogačar ne bo posebna podpora za »Deutschum in Krain« in tudi ne bo prepovedoval duhovnikom politiziranja. S. n. niti ni proti politiziranju duhovščine, razen nekaterih, in le pod tem pogojem bi pristal, da se duhovnikom odvzame volilna pravica, če bi jo odvzeli tudi vsem c. kr. uradnikom. Dokler pa c. kr. uradniki agitirajo zoper narod in ob volitvah svoje, iz naših davkov plačano delo zapuste in zoper naše narodne koristi svoj glas oddajo, nima nemška in nemškujoča ustavoverna stranka pravice pritoževati se o »nationale Wühlerien des Klerus«.

Toda vrnimo se k Baumstarkovemu potopisu!

V plemenitem in velikem ljubljanskem mestu (»in der edlen und grossen Stadt Laibach«) je Baumstark še posebno spoznal, kako se ljudstvo na vse navadi in tudi na slab papirnat denar. To je bil opazil sicer že na Tirolskem, vendar se mu je silno čudno zdelo, da postavna dama v šumeči svileni obleki (»die statt-

liche Dame in rauschenden Seidenkleid«), ki je gospodarila pri Maliču kot prva sobarica in hišni faktotum, ni marala sprejeti nemške dvojne krone in je imela raje zamazan papirnat goldinar. — Teh goldinarjev se naši meščani, ki žive danes v svoji tretji ali četrti mladosti, gotovo še dobro spominjajo, in pri postavni dami v šumeči svileni obleki jim vstane pred očmi takratna modna vlada »cul de Paris«.

Na večer se je Baumstark odpeljal v Trst ter se je torej v Ljubljani mudil samo kakih 24 ur. Slov. Narod od 25. VII. 1875 ima med tujci od 23. VII. 1875 v hotelu pri Maliču ime »Starkbaum iz Dunaja«. Lajbaherca takrat tujcev ni redno registrirala.

Potopisec je pred nočjo še videl viadukt pri Borovnici, potem pa ne več dosti. V Postojni bi se bil rad ustavil, a ni bilo časa. Zvečer se je v Trstu krepčal z istrijancem, zjutraj si je šel pa mesto ogledovat.

Kakor se pri Nemcu samo ob sebi razume, mu je v pestrem Trstu ob morju prva misel Italija. Imponirali so mu tudi mogočni kamni, s katerimi so tlakovane ulice in ki so res tržaška posebnost. Še preden pa kaj več o mestu pove, že ugotovi, da je tržaško prebivalstvo od vseh vetrov. Potem pravi doslovno: »Italijanski jezik in vedenje sicer prevladujeta, poleg njega je pa tudi nemški živelj močno in jasno zastopan: toda od vseh strani stopajo pred tvoj pogled Grki, Turki, Armenci, Židje, Amerikanci in Angleži. O Nemcih v Trstu nočem soditi po par urah, ki sem jih preživel v njihovi bližini, vendar smem omeniti vtis, ki sem ga dobil, da so se ti Nemci preveč prilagodili in podredili italijanskemu življu. Če ni prav, tem bolj: ne veseli me nikjer, ako vidim, da se moji rojaki vedejo po lakajsko. V tem slučaju bi mi bilo to tem bolj žal, ker tržaški Italijani in Italianissimi sploh niso Italijani, ampak le italianizirani Jugoslovani, deloma Slovenci, deloma Hrvatje. Ti se lahko in popolnoma priuče italijanskemu jeziku, ki tu prevladuje kot trgovski jezik v vzhodnem delu Sredozemskega morja in jih zaradi tega drugi pa tudi sami sebe imajo po krivem za Italijane.«

Tako je torej leta 1875. ocenil italijanstvo Trsta Nemeč, ki se je mudil samo en dan v Trstu; Nemeč, ki je bil prav tako zagrizen, kakor ves njegov narod, o našem narodu in jeziku pa tako slabo poučen, da je našel šele v Trstu naše pravo slovensko ime!

Kar se mesta tiče, ga potopisec enako dobro karakterizira kakor Ljubljano, ter opiše vse, kar je tipičnega v Trstu. Kanal, cerkev sv. Antona, grško cerkev z razkošnim ikonostasom, krasno zunanost srbske cerkve, častljivo starost sv. Justa, razgled od tam, široke ulice novega in ozke zavite ulice starega mesta, živahnost in bogastvo izložb na Korsu, obširni Tergesteum, razne spomenike, nedostopnost gradu itd. Omenja obsežnost nove luke, ki so jo tedaj gradili, in ki je danes že stara luka, ter pripomni, da se promet vanjo šele vživlja. — In danes promet v njej umira!

Čudno se nam zdi, ko pravi, da ima Trst veliko cerkva. Seveda, Trst je bil takrat precej manjši, cerkva ni imel pa nič manj kakor danes.

Vsakomur, ki se le malo mudi v Trstu, priporoča Baumstark, naj pokusi dvoje vin: prosekarija in refoško, ki sta na pol šampanjca. Prvega ni pil, drugega je pa, in mu ni bilo posebno všeč. Ko je pa med vožnjo v Miramar začutil njegovo moč in učinek, mu je morala kapljica vendarle imponirati.

Zvečer se je Baumstark še ob luki sprehajal, ob desetih se je odpeljal v Ljubljano, kamor je prišel ob štirih zjutraj. V Ljubljani je dve uri spal, šel k maši in se po dobrem zajtrku pošalil z mladostno in čedno natarico pri Maliču, ki je rekla, da bi šla rada z njim kamorkoli, kar se je potopiscu silno dobro zdelo. — Seveda, takrat je imel že 44 let!

Dopoldne se je odpeljal gospod sodni svetnik v Zagreb, ne da bi si bil Ljubljano še kaj ogledoval. Pove le, da je bila zjutraj megla, ki jo je potem solnce pregnalo. Tudi to je točno, ker nam Lajbaherec za ta dan priča: Megla do 8. ure zjutraj, potem jasno, popoldne deloma oblačno.

Baumstark opiše vožnjo po savski soteski. V Zidanem mostu, kjer je moral čakati na zvezo, pravi, da je poskrbljeno za najbolj razvjene potrebe lačnega in žejnega popotnega sveta. Vplete tudi kratko polemiko z onimi, ki se jim zdi potovanje z železnico prozaično, prehitro in prepovršno. Takole zaključuje: »Poezija ali proza na potovanju kakor tudi v življenju ni odvisna ne od transportnega sredstva ne od tempa, ampak od duše in razpoloženja potovalca.« — Torej čisto moderno!

Od Zidanega mosta je vozil takrat v Zagreb samo po en vlak na dan. Vožnja je trajala celih pet ur, ker je bil vlak tovorni, oziroma mešanec. Zaradi te zveze se tudi pri vožnji nazaj bridko in po pravici pritožuje.

Po avtorjevem mnenju bi se morala že takoj od Zidanega mosta naprej začeti Hrvaška, in čudil se je, da ni opazil drugega hrvaškega kakor trušč iz sosednjega vagona, kjer so prepevali in godli hrvaški mladenci. Železnica je pa pri marsikateri postaji zavila na »pranemško ozemlje« Štajerske, kakor so mu pričala nemška imena Lichtenwald, Reichenburg, Gurkfeld, Rann. Baumstark se je to pot, kakor tudi kasneje v Gradec vozil v praznem kupeju za nekadilce, in ker je sodil samo po nemških postajnih napisih, je bil preverjen, da je vsa Štajerska čisto nemška dežela.

Vožnja do Brežic ga je spominjala pokrajine ob Donavi med Lincem in Dunajem. Sprevidel je pa, da je tam hrvaška meja, kajti petje v sosednjem vagonu je postalo čimdalje bolj melanholično, ravnina se je razprostrla, napisi »Gospudj« in »Gospe« so ob progii oznanjali teritorialno oblast hrvaškega naroda, a med obširnimi koruznimi njivami je hodil po redko naseljeni, rodovitni ravnini hrvaški kmet v beli srajci preko belih platnenih hlač.

O Zagrebu piše, da njegov obseg ni posebno pomemben, vendar za provincialno mesto dostojen. Prebivalcev ima kakih 18.000 (?), in se bistveno ne razlikuje dosti od avstrijskih mest. Slika mesta, ki jo je imel pred očmi na četrtturni poti s kolodvora, je bila pa prav prijetna in lepa. Vendar je postal slabe volje, ko so ga v gostilni s pristno nemškim imenom Pruckner iz narodne zavednosti ogovarjali samo v hrvaščini. Jezen ugotavlja, da se najbolj hrvaško obnašajo baš Nemci in Židje. Živce, ki mu jih je razburila slovanska narodna zavest, si je potolažil šele v gotski stolnici, kjer se je njegovo gotsko srce med pobožnim narodom enake vere počutilo kakor doma v Freiburgu ali kje v Breisgau. Stolnica je imela pa takrat dozidan šele en stolp.

Trgovcu in obrtniku zadosten kredit

Tema dvema je danes kredit potreben bolj kakor kdaj prej

S sklepom občinskega sveta ljubljanskega z dne 17. novembra leta 1908. ustanovljeni zavod ima namen podpirati z dovoljevanjem kreditov potrebne in kredita vredne osebe in tvrdke, zlasti pa tiste, ki se pečajo s trgovino in obrtjo

Lastna denarna sredstva so znašala 31. decembra l. 1932.

Din 2,801.332·84

varnostni zaklad Din 1,406.628·60

rezervni zaklad Din 995.976·18

Za vsa Jugoslavijo:

**Kreditno društvo
Mestne hranilnice
ljublanske
v Ljubljani**

Jelačičev spomenik mu je všeč. Pravi sicer, da je konj preveč krotek, a ban sam je mogočno vojvodski in ima v hlačah čvrste jahaške noge, dočim ima Maksimiljan v Trstu bolj same hlače. O nadškofovski palači v Zagrebu pove, da ni ječa. Kras mesta je prelepa sinagoga v orientalskem slogu, kavarne so lepe in na glavnem trgu lepe hiše, a drugače o mestu ne more kaj posebnega reči. Pač pa so lepi nasadi in sprehodi ter razgled z gornjega mesta.

Pri tej priliki spoznamo iz potopisa, da je bil avtor enako dovzeten za lepoto ravnine kakor prej za lepoto gora, krasa in morja. Pač značilna posebnost, zakaj koliko imamo še danes enostransko zaverovanih in zagrizenih »prijateljev narave«!

Iz Zagreba se je preko Zidanega mosta odpeljal v Gradec. Vožnja od Zidanega mosta do Gradca je trajala takrat z brzovlakom nekaj več kakor štiri ure, in po njegovem mnenju še dolgo ni bila tako lepa kakor njen sloves. Pravi, da je pokrajina proti Ljubljani in proti Zagrebu veliko lepša. Omenja Celje in Maribor ter obžaluje, da se ne more ustavljati. Tudi nam je žal, da se Baumstark ni še tam pomudil.

V opisu Gradca dominirajo vtisi grada, vinskih sort in mestnega parka. Grad hvali zaradi razgleda, park zaradi otroških igrišč in lepega drevja, omenja pa neokusnost sodrge tritonov in nereid v parkovem vodnjaku. Izmed vin je pokusil najmočnejšega jeruzalemca, belega pekrčana in rdečega »Vinariet«. Drugače pa pravi, da se mu je lepo mesto z 90.000 prebivalci zaradi prusaškega in liberalnega duha zdelo najmanj avstrijsko izmed vseh avstrijskih mest. Niti

s cerkvami ni bil posebno zadovoljen. Odkrito pove, da je slavni »Uhrurm« prav nerodna nekaza, drugi stolp na gradu z velikim zvonom pa prav tako grdo staro zidovje, a novi rotovž na glavnem trgu ordinarna kasarna in načičkanost stavbe sama župansko-uradna krasota.

Drugo jutro se je odpeljal in ustavil zaradi zveze za štiri ure v Ljubnem (Leoben).

To mesto je bilo čisto po njegovem okusu. Združevalo je vse vrline Lienza in Beljaka, in Baumstark pravi, da bi hotel v tem ljubkem in domačem rudarskem mestu ostati. Obširno opisuje mestni grb in cerkve mesta, ki je imelo takrat po njegovi cenitvi 5000 prebivalcev in rudarsko akademijo z živahnimi in veselimi študenti, ki se niso prav nič sirovo in nebrzdano (»corpsmässige Rohheit oder Masslosigkeit«) obnašali. — Vidimo, da potopisec ni hrepenel po mirnih idilah, temveč se je prav moderno naslajal nad cvetočim življenjem in podjetnostjo. Da bi bilo v mestu kaj Slovencev, Baumstark ne omeni, vendar je baš ta dan, ko se je on tam mudil, prinesla naša Lajbaherca oglas tvrdke G. M. Dittl v Ljubnem, da išče prodajalko, zmožno slovanskega jezika.

Nadaljnja pot je našim, zdaj že bolj priletnim fantom znana iz vojnih časov, in marsikdo se še spominja imen postaj St. Michael, Trieben, Rottenmann, Selzthal, Admont. Pri Rottenmannu pove avtor, da je scenerija prav enolična, in da je ondi zapihal oster in zelo mrzel veter.

V Admontu je ložiral v gostilni »Buchbinder«, a s postrežbo ni bil posebno zadovoljen. Našel je pač

Indus

TOVARNA USNJA IN USNJENIH IZDELKOV, DRUŽBA Z O. Z.
V LJUBLJANI — SV. PETRA CESTA ŠTEV. 72

TELEFON INTERURBAN ŠTEV. 25-28 — NASLOV ZA BRZOJAVKE „INDUS“

Tovarna čevljev, usnjarna,
tovarna jermen in torbarskih
izdelkov

Izdeluje v najboljši
kvaliteti:

Telečji in goveji boks

Blank usnje

Gornje mastno usnje

Krom usnje

Galunsko usnje

Svinjsko usnje

Usnjene kovčege, neceserje, dokolenice, damske torbice, šolske torbice, aktovke, denarnice vseh vrst, sportne pasove, otroške in nogomet. žoge ter vse v to stroko spadajoče predmete

Jermena iz vegetabilno, krom in specialno strojenega usnja za industrije in poljedelske stroje, specialne jermenske izdelke za tekstilne tovarne, šivalna in vezalna jermenca, jermenca za smuči itd.

Cene neverjetno nizke!

**Najmočnejša in najboljša
vseh malih pisalnih stro-
jev, neporušljiv material,
genialna konstrukcija**

The Rex Co.

Ljubljana

Gregorčičeva ulica

TELEFON 2268

Zahtevajte takoj ponudbe in prospekte!

gnezdo s 1000 prebivalci v precej široki in zeleni, deloma zamočvirjeni gorski kotlini, važno le zaradi slavnega samostana. Precej obširno navaja zgodovinske podatke o samostanu in bogati knjižnici. Glede tujskega prometa, ki so ga baš takrat sadili v Admontu, je pa skeptik. Vpraša, če naj sploh želimo, da se poskus posreči, kajti molčeče in precej nerodno ljudstvo gornje Štajerske niti ni posebno pripravno za občevanje s tujci in se bo iz pohlepa po denarju od njih le slabega našlo.

Za nas nima pomena, da bi spremljali avtorja še naprej, in zato se v Admontu od njega poslovimo. Ustavil se itak nikjer več ni in je bil 30. julija 1875 že doma. Politična bilanca potovanja nepolitičnega samotarja je zopet: »Zdi se mi, da je skupna državljanska zavest in s tem moč države zdrknila na najnižjo stopnjo, kajti nikjer nisem opazil, da bi ta zavest nad duhovi vladala. Povsod v tej državi prežemljejo in razdvajajo ljudi sredobežne sile in žalostna separatistična stremjenja (auseinanderstrebende Kräfte und traurige Sonderbestrebungen). Samo dvoje lahko reši državo: izredno ugodne zunanje prilike in zapletljaji, kakor jih je bilo v Avstriji že več, ali pa brezobzirni vojaški vladarski genij, ki bo »die Auseinanderfallenden« (razpadajoče) z železno orjaško roko vkup prijel.

Petindvajset let po tej bilanci je Reinhold Baumstark legel v grob, dobrih 18 let za njim je umrla Avstrija kot klasična država zamujenih prilik.

Reinhold Baumstark pravi, da ni dovolj učen, da bi popisoval kraje in ve, da v potopisu opisuje samo sebe. Res je njegov potopis tudi prav dober avtorjev lastni obraz.

Vidimo zrelega nemškega moža iz druge polovice devetnajstega stoletja; moža s trdno fundirano izobrazbo, bistrim darom opazovanja, ostrim političnim razumom in odločno voljo do lastne in objektivne sodbe, ki jo pa včasih kalita dve tipični nemški lastnosti: pedantnost in zagrizena nadutost. Vidimo pa tudi prav jasno konvertita, ki včasih niha med srcem in razumom ter se v tej razdvojenosti opira na pobožnost.

Od Baumstarkovega potopisa sta sicer minila dva rodova, in marsikaj se je izpremenilo, a vendar je še nekako vse pri starem ostalo. Železniške zveze so zdaj boljše, vlaki pa niso dosti hitrejši. Skoro vse besede in izraze, ki nam jih dandanes servira dnevni tisk, najdemo že v listih one dobe, in če ni dražila ljubljanskih nosov baš naša »morsko zelena« Ljubljana, jih je pa nesnaga na njenem bregu, kakor izvemo iz tedanje Lajbaherce. Tudi vsa opisana mesta se iz Baumstarkovega pripovedovanja še prav živo zrcalijo, in kdor jih pozna iz novejšega časa, bo potrnil, da ni posebne razlike. Naj imamo zdaj vodovod, plin, elektriko, cestne železnice, avtomobile in letala, genius loci in genius populi sta kljubovala času in zunanjemu napredku. — Še zmerom je Lienz tirolski, Beljak modern, Celovec prazno dolgočasen, Trst pisan in živ, Ljubljana gosposko vesela, Zagreb židovski, Gradec prusaško nemški in Admont kloštrsko kmečki. V dobrih gorica h pridelujejo še zmerom dobro vino, dekleta so zala v vseh modah in mladina se veseli življenja v kljub vsem nadlogam, ki nas tarejo in skrbijo na svetu.